

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE KONARGÖÇER HAYATA DAİR UYGULAMALAR: GİRESUN ÖRNEĞİ¹

Nazım KURUCA

Dr. Öğretim Üyesi, Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
badali28@hotmail.com

Muammer AK

Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
akmuammer@hotmail.com

Özet

Bozkır medeniyeti, asırların süzgecinden geçerek birçok kültürel unsurun yeşermesine zemin hazırladığı gibi insanlık âlemine değerli medeniyet unsurlarını da beraberinde getirmiştir. Bozkır medeniyetinin kaynağında hayvancılık üretimi ve bu üretimin merkezinde oluşan organizasyonun bütünü yer almaktadır. Türk kültür coğrafyası bozkır medeniyetinin önemli merkezlerinden birisi olarak kabul edilmekte ve bu medeniyete ait zengin unsurlara sahip olduğu görülmektedir. Türk kültür hayatının ilham kaynakları arasında konargöçer, yaylak kışlak, yarı göçebe ya da atlı göçebe olarak ifade edilen göçlerin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Değişen sosyo-kültürel hayatın yarattığı olumsuzluklarına rağmen, bozkır hayat tarzı özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sürdürülmektedir. Bölgenin engebeli ve sarp arazi yapısının bu hayat tarzı üzerinde etkili olduğunu ifade etmek gerekir. Bölgedeki arazi-insan ilişkisinin ne kadar büyük bir mücadele ile sürdürüldüğünü ve bu mücadelenin kazanımının olmadığı ifade edilmektedir. Giresun ve havalisi bahsi geçen sarp ve engebeli arazi yapısı ile yaylak kışlak hayat tarzının en güzel örneklerinin bünyesinde barındırmaktadır. Bu hayat tarzı yörenin iktisadî, sosyal, kültürel, sanatsal, sosyolojik ve dinî hayatı üzerinde de belirleyici bir özelliğe sahiptir. Yöre insanının yaylak-kışlak arasındaki hareketlerine aynı zamanda iklim şartları yön vermekte ve hareketler iklime göre şekillenmektedir. Giresun havalisindeki yaylacılık bünyesinde birçok kültürel faaliyeti de barındırmakta ve aynı zamanda kültür hayatına ilham kaynağı teşkil etmektedir. Özellikle folklorik özellikler incelendiğinde bu konargöçer hayatın izlerini görmek mümkün olmaktadır. Asırlardır sürdürülen “otçu göçü bayramı”, “koç katım bayramı” gibi geleneksel bayramlar konargöçer hayatın vazgeçilmez unsurları olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde “düşün yeri eğlencesi”, “yol havaları” konargöçer hayatın sanat ve musiki zenginliğinin göstergesidir. Bunların yanında hayvancılık üzerine birçok uygulamanın devam ettiğini özellikle göç sırasında bu kültürel uygulamaları görmekteyiz. Yapılan çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesi ve Giresun havalisinde konargöçer hayatın kültürel birikimleri ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz, Giresun, konargöçer, kültür, değerler

Abstract

Steppe civilization, through the filter of centuries, has prepared the ground for the flourishing of many cultural elements, as well as bringing valuable elements of civilization to the realm of humanity. Livestock production at the source of steppe civilization and the whole of the organization that takes place in the center of this production takes place. Turkish cultural geography is considered as one of the important centers of steppe civilization and it is seen that it has rich elements of this civilization. Among the sources of inspiration in Turkish cultural life, migrants, who are called nomadic nomads, highland barracks, semi nomadic or equestrian nomads, are known to have an important place. Among the sources of inspiration in Turkish cultural life, migrants, who are called nomadic nomads, highland barracks, semi nomadic or equestrian nomads, are known to have an important place. Despite the negative effects of changing socio-cultural life, the steppe life style continues especially in the Eastern Black Sea Region. It should be stated that the

¹Giresun Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi tarafından SOS-BAP-A 150219-55 nolu “Karagöl Dağı Civar Obalarında Yaylacılık Faaliyetleri” başlıklı çalışma olarak desteklenmektedir.

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

rugged and steep terrain of the region has an impact on this lifestyle. It is stated that the land-human relations in the region continue with a great struggle and this struggle does not have an accident. Giresun and its environs contain the most beautiful examples of the steep and hilly terrain structure and the highland winter life style. This lifestyle has a decisive feature on the economic, social, cultural, artistic, sociological and religious life of the region. The movement of the local people between the highland and the winter is also guided by the climatic conditions and the movements are shaped according to the climate. The plateau in Giresun region hosts many cultural activities and also inspires the cultural life. Especially when the folkloric features are examined, it is possible to see the traces of life in this concert. Traditional feasts such as “otcu immigration feast” and “ram participation feast” have been accepted as indispensable elements of life. Likewise, “think-place entertainment” and “road music” are the indicators of the richness of art and music of life. In addition, we see that many practices on animal husbandry continue, especially during migration. In this study, cultural accumulations of the life of the interviewer in Eastern Black Sea Region and Giresun region will be revealed.

Key Words: Eastern Black Sea, Giresun, nomadic, culture, values

Giriş

Hayat şartlarının büyük bir mücadeleye sahne olduğu bozkır medeniyetinde bu hayatı sürdürebilmek için bilgi, beceri ve aynı zamanda organizasyon kabiliyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Bozkır medeniyetinin kaynağında hayvancılık bakımı ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için gerekli uygulamalar yatmaktadır. Bozkır medeniyeti zorlu doğa şartlarına karşı varlığını sürdürdüğü için, bu faaliyetlerde hiçbir şey tesadüflere bırakılmamakta ve her faaliyet bir sistematik gereği sürdürülmektedir. Doğanın sert ve zorlu şartlarında üretim yapmak diğer coğrafi bölgelere göre çok daha zordur ve burada doğanın gücü inkâr edilemez. Bozkır medeniyetini inşa eden insan, kendisini doğanın hâkimi olarak değil aksine onun tamamlayıcısı ve koruyucusu olarak görmektedir. Bozkır hayatında bütün aile bireylerinin görev tanımları bellidir, ailenin her bireyi yapılan faaliyetlere katılmak zorundadır. Bozkır medeniyeti, zaman içinde konargöçer, yaylak-kışlak, atlı-göçebe ya da yarı göçebe gibi uygulamalar ile varlığını sürdürmüştür. Türk kültürünün neşet etmesinde bozkır medeniyetinin belirleyici bir özelliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Anadolu'ya göç eden Türkmen unsurlar, yanlarında birbirinden değerli kültür unsurlarını da getirmişlerdir. Türkmenler tarafından bölgeye taşınan kültür unsurlarının zaman içinde Anadolu'nun her yerinde kökleşmeye başladığını ve hâkimiyet kurduğunu görmekteyiz. Göçebe diye tarif edilen Türkmen unsurlarının karşısında Roma İmparatorluğu'nun bakiyelerinin olduğunu ve güçlü bir medeniyet unsurlarını temsil ettiklerini gözardı etmemek gerekir. Doğu Karadeniz bölgesinin Türk fetihlerine tabi tutulması, coğrafyanın yarattığı olumsuzluk dikkate alındığında, diğer bölgelerden farklılıklar göstermektedir. Bölge güneyden-kuzeye, doğudan-batıya ve batıdan-doğuya doğru hareket eden Türkmen grupları tarafından hem fethetildi hem de iskâna açılmıştır. Doğu Karadeniz bölgesinin fethinden sonra arazinin inşası ve Türk kültür unsurlarıyla zenginleştirilmesi uzun süre almıştır. Bu gecikmede coğrafyanın ve bölgedeki doğal şartların etkisini gözardı etmemek gerekir. Doğu Karadeniz'in tamamında iktisadi hayatın kaynağında hayvancılığın yerinin çok önemli olduğunu söylemek gerekir. Bölgedeki hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülmesinde yaylacılık belirleyici bir özelliğe sahiptir. Aça (2018: 35-43), Türk kültüründe *göçebelik* kavramının doğru kullanılmadığını ve anlam kayması olduğunu ifade ederken bu kavramın doğrusunun *göçer* olması gerektiğini ifade etmektedir. Ülkemizdeki yaylacılık türlerinin farklı uygulandığını ve Toroslar ile Doğu Karadeniz'de görülen yaylacılığın birbirinden tamamen farklı olduğunu ifade etmiştir.

Yaylaya göç hazırlığı yapılırken kış ayları boyunca ahırlarında barınan hayvanlar bahçelere çıkarılarak buralarda otlatılarak yayla yürüyüşü için hazırlanırlar (Pekin, 2013: 200). Anadolu Yörüklerinde, göç günü *ağa* olarak bilinen başkanlarca belirlendikten sonra, halka duyurulurdu. Duyuru, halk için en sevindirici haberlerden biri olurdu. Zaten herkes, sabırsızlıkla göç günüyle ilgili haberleri bekler ve ona göre hazırlık yaparlardı. Ancak, asıl

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

hazırlık göçe iki-üç gün kala hızlandırılır; yük ve eşyaların taşınacağı at, deve ve öküzler hazırlanır, sürüler sayılır, yol ve gidilecek yerler araştırılırdı (İsakov, 2016: 220). Yaylaya çıkış tarihleri köyden köye değişmekle birlikte, küçükbaş ve büyükbaş hayvanların yaylalara çıkış ve dönüş zamanları da farklıdır. Küçükbaş hayvanlar oba-yaylalara çıkarılması genellikle karların büyük çoğunluğunun erimiş olduğu Nisan ayı başından itibaren gerçekleşmektedir (Zaman, 2007: 222). Yaylaya asıl kimliğini kazandıran fiziksel özelliği değil onun sosyal hayat içindeki konumu, yani beşerî yanıdır. Her varlığın insanla olan ilişkisi ve bunun düzeyi onun gerçek ve geçerli kimliğini oluşturur (Çelik, 2014: 59). Yaylak-kışlak hareketlerinde tabi konar-göçer hayat tarzı onların ziraat ile meşgul olmalarına engel ise de tedrici dahi olsa kışlak ve yaylaklarındaki otlaklarında ve bir kısım köylerde iptidai çiftçilik yapıyorlardı (Orhonlu, 1987: 21).

Problem

Türk kültürünün ana kaynaklarından birini teşkil eden ve bünyesinde bozkır medeniyetini barındıran konargöçer hayatın günümüzde devamında ciddi problemler yaşanmaktadır. Özellikle son yıllarda ülkemizde yaşanan toplumsal göçler ve buna bağlı olarak kırsal kesimdeki nüfusun boşalması konargöçer hayat üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Doğu Karadeniz bölgesinde sürdürülen “konargöçer”, “yaylak kışlak” hayat tarzı birçok kültürel zenginliği de bünyesinde barındırmaktadır. Doğu Karadeniz bölgesindeki göçerler yaşanan iktisadi ve sosyal değişime direnmekle beraber son yıllarda ciddi güç kaybına uğramışlardır. Bölgedeki yaylacılık faaliyetleri sadece hayvancılık faaliyeti olmayıp aynı zamanda bir hayat tarzıdır. Bu yönüyle konunun disiplinler arası bir bakış açısı ile ele alınması gerekmektedir. Ancak bunun yeterince yapılmadığı görülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın ilk sürecinde Türkiye ve Doğu Karadeniz bölgesine sürdürülen yayla ve yaylacılık faaliyetleriyle ilgili literatür gözden geçirilmiştir. Literatür çalışmaları içinde yer alan ve Doğu Karadeniz bölümünü içeren çalışmalarda bilgi ve kavramlar değerlendirilmiştir. Üzerinde uzun bir süre çalışmayı gerektiren bu araştırma, geniş ölçüde alanda yapılan gözlemlere dayanmaktadır.

Çalışma sırasında yaylada bulunulmuş ve burada yaylacılık yapan göçerlerin günlük hayatları üzerinde gözlemler yapılmıştır. Göçerlerle bazen önceden hazırlanmış sorular üzerinden bazen de kendiliğinden gelişen hadiseler üzerinden görüşmeler yapılmıştır. Çalışma sırasında ses kayıtları yapılmış ve yaylacılık faaliyetleri kamera ve fotoğraf ile kayıt altına alınmıştır. Göçerlerden derlenen bilgiler çalışmaya dâhil edilmiş ve yazılı kaynaklarda bulunmayan bu bilgiler değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın verileri, “Karagöl Dağı Civar Obalarında Yaylacılık Faaliyetleri” isimli (No: SOS-BAP-A 150219-55) ve Giresun Üniversitesi Giresun İli Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yürütülen proje kapsamında elde edilen bilgilere dayanmaktadır.

Karadeniz Bölgesinin Türkler Tarafından Fethi

Doğu Karadeniz bölgesi'nin Türkler tarafından feth edilmesi ve Türk iskânına açılması Anadolu'nun diğer yerlerine göre daha uzun süre almıştır. Bölgenin arazi yapısının engebeli olması ve bölgede siyasi hâkimiyetini sürdüren ve deniz yoluyla her türlü lojistik desteğe sahip olan Trabzon Rum İmparatorluğu'nun varlığı bu süreci uzatmıştır. Bölgenin Türkler tarafından fethi güneyden kuzeye doğru devam etmiş ve bölgede öncelikle kırsal kesimler feth alanına dâhil edilmiştir. Kırsal alandaki kültür unsurları yıllarca süren bu fethin zengin izlerini taşımaktadır. Tellioğlu'nun (2004: 111) ifade ettiği gibi Çepniler, Doğu Karadeniz bölgesinin demografik yapısını büyük ölçüde değiştirecek faaliyetlere girişmiş ve XIII. yüzyılın sonlarında yörenin Türk yurdu halinde gelmesinde büyük önem kazanmışlardır. Oğuzların Üçok koluna mensup Çepni boyunun batıya göçü, Selçukluların Anadolu'ya ilk akınları ile olmuş, büyük bir kısmı Batı Anadolu'nun Paflagonya ve Trabzon Krallığı hudutlarına yerleşmişlerdir. Bilhassa Sinop'un Selçuklular tarafından fethedilmesinde önemli rol oynamışlardır (Tellioğlu, 2004: 112).

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

Selçuklu İmparatorluğu'nun kurulması sayesinde Oğuz ve Türkmenler, İslam dünyasında ortaçağda diğer Türk halklarının hiçbirinin sahip olmadığı kadar önemli bir hale geldi (Bartold, 2014: 286). Selçuklular 1071'de Doğu Anadolu'da Malazgirt'te Bizanslıları yendikten sonra Anadolu'ya büyük çapta Türkmen göçünün yaşanmasına sebep oldu. Bu zaferi izleyen iki yüz yıl boyunca Asya steplerinden Anadolu'ya büyük bir Türk göçü yaşanmıştır (King, 2015: 109). Anadolu'nun bir Türk yurdu haline gelmesinde en büyük rolü oynayan boylardan biri de Çepnilerdir. Çepniler Yukarı Kelkit boylarından Bursa ve Kocaeli yörelerine uzanan sahada geniş bir yayılma hareketinde bulunmuşlardır (Sümer, 1992:241). Çepnilerin Sinop kıyılarına yerleşmesinde önemli bir rol oynayan hadiselerden birisi de Anadolu'da Moğol nüfuzunun artmasıdır. Moğol tehlikesi altında tedirgin olan Türkmen grupları kuzey ve güneydeki dağlık bölgelerdeki gruplara katılmışlardır (Şahin, 2013: 73-74).

1277 yılında "Çepni Türkleri" Trabzon Rum tekfuruna karşı denizde parlak bir zafer kazanarak o zamanlar Karadeniz'in en önemli ticaret limanı olan Sinop'un rakibinin eline geçmesine mani olmuşlardır. Bu mühim olaydan sonra Çepniler Karadeniz fatihleri arasında yer aldılar. Böylece onlar bir yandan Samsun yönünden, öbür yandan da Şebinkarahisar-Bayburt yöresinden Karadeniz kıyılarına yapılan fetihlere katıldılar. On dördüncü yüzyılda Ordu yöresindeki Bayramlı beyliği, çok kuvvetli bir ihtimal ile Çepniler tarafından kurulduğu gibi, Giresun-Kürtün ve Vakfikebir arasındaki bölge de onlar tarafından fethedilmiştir (İnan, 2003: 72). Çepniler Anadolu'ya geldiklerinde Trabzon ve çevresine Trabzon Rum İmparatorluğu hâkimdir. Ancak bu hâkimiyet sadece şehir merkezleriyle sınırlıdır çünkü şehirlerin çevresinde geniş kitleler halinde Türkmenler yaşamaktadır. Ayrıca aynı dönemlerde Anadolu Selçuklu Devleti'nde de bir parçalanma süreci yaşanmaktadır ve bunun sonu olarak da Anadolu'da birçok irili ufaklı Türkmen beyliği kurulmuştur. Bu dönemde Trabzon haricindeki bölgede veba salgını ve Türk akınları sebebiyle de Hristiyan nüfusta önemli ölçüde bir düşüş söz konusu olacaktır (İnce, 2018: 95).

Kaşgarlı Mahmud'a göre Oğuzların başlangıçta 24 boy oldukları, fakat iki Halac boyunun onlardan ayrılmasıyla boy sayısının kendi döneminde 22 olduğu belirtilmiştir. Kaşgarlı, verdiği isimlerin ortaya çıkışı konusunda yalnızca her boyun kendi atasının şahsi adını aldığını belirtmektedir (Bartold, 2014: 286). XI. yüzyılda Kaşgarlı'nın Divanı Lugâti't-Türk'ündeki 22 Oğuz boyu arasında adı geçen Çepni boyu, Fahreddin Mübârekşah'ın XIII. yüzyılın ilk yıllarında yazdığı tarihinde görülen Türk kavimleri arasında da adının zikredildiği görülür. XIV. yüzyılın başlarında İran Moğol'larının İlhanlı devleti veziri Reşideddin'in başkanlığında bir heyet tarafından yazılmış olan dünya tarihi Câmîü't-tevârih'deki Oğuz Boyları bahsinde Üç Oklar arasında 17. sırada yer almışlardır (Sümer, 1992b: 35). Anadolu'daki Moğol hâkimiyetinin sona ermesiyle birlikte Doğu Karadeniz bölgesinde de Türkmen beyleriyle ortaya çıkmaya başlamıştır. Bölgenin nüfus yapısı kısa zamanda Türklerin lehine değişim göstermiş ve bölgenin siyasi ve askeri yönetimi el değiştirmiştir (Tellioglu, 2015: 182).

Moğol işgali Selçukluların imparatorluk sistemini bozarak, diğer göçebe Türkmenlerin batıya yeni bir göçüne yol açtı. Bu göç yeni Türkmen unsurlarını da bünyesine katarak egemenlik alanlarını Karadeniz kıyılarına kadar geliştirmişlerdir (King, 2015: 110). Brouset'in verdiği bilgiye göre 1247 tarihinde Moğollar'dan kaçan 600.000 kişilik bir Türkmen grubu Artvin ve Şavşat bölgesine yerleşmişlerdir. Bu durum XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rum-Ortodoks kültürünün de bölgedeki varlığını önemli ölçüde yitirmesini sağlamıştır. 1277 yılında Sinop'u kuşatan Rumları yenilgiye uğratan Çepniler, doğuya ilerleyerek Trabzon Rumlarını baskı altına almışlardır. XIV. yüzyılın ilk yarısına kadar da Harşit Bölgesi'ni ele geçirmişlerdir. Bütün bunların en önemli sonucu ise Doğu Karadeniz'deki Rumlaştırma siyasetinin akamete uğraması olmuştur (İnce, 2018: 98). Çepnilerin kalabalık bir grup olarak 1279 yılında Sinop yöresinde yaşadıklarını biliyoruz ve burada Sinop'u almak için gelen Trabzon Rum İmparatorunu yapılan deniz savaşında yenip geriye gönderdikleri bilinmektedir (Sümer, 1992: 242).

Çepniler'in Sinop'tan doğuya doğru yayılmaları, Trabzon Rum Devleti tarihi hakkında yazılan eserlerde yer almıştır. XIII. yüzyılda Sinop ve Samsun havalisinden doğuya doğru

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

başlayan hareket XIV. yüzyılda Harşit deresinin doğu sınırlarına kadar ulaşmıştır. Trabzon kilise tarihçisi Panaretos, II. Johannes (John) döneminde (1280-1297) Kalbia bölgesinin Çepni Türkmenlerinin eline geçtiğini ve kaybedildiğini yazmaktadır (Tellioglu, 2004: 113). Anadolu'ya gelen Çepnilerin özellikle Karadeniz'de Giresun, Tirebolu, Görele ve Büyükliman'a, bir kısmının buradan hareket ederek daha batıya Kocaeli, Balıkesir ve İzmir'e yerleştikleri ifade edilmektedir. Çepnilerin bir kısmı Hacı Bektaş Veli'nin halifelerinden Sarı Saltuk'la birlikte Rumeli'ye geçtikleri, Dobruca bölgesine ulaştıklarına dair görüşler bulunmaktadır (Şahin, 2013: 72).

Trabzon ve havalisinin fethinde sadece Çepniler değil, aynı zamanda Eymür, Avşar, Bayındır, Karkın, İğdir, Alanyuntlu, Döğer, Bayat gibi Türk boylarını da görmek mümkündür (Sümer, 1992: 40). Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi Doğu Karadeniz bölgesine de diğer Oğuz boyları da gelmiş ve yörede iskân edilmiştir. Bu boylardan Salur, Çavuldur, İğdir, Yazır, Eymür, Karkın, Yüreğir, Avşar, Bayındır, Karaevli, Kınık, Peçenek gibi boyların bölgeye yerleştikleri görülmektedir (Tellioglu, 2015: 183). Şakir Şevket, *Trabzon Tarihi* adlı eserinde bölgede yaşayan ahali içinde Çepnilerin ciddi bir nüfuza sahip oldukları ifade edilmektedir (Şevket, 2013: 80).

Trabzon Rum İmparatorluğunun saray tarihçisi Panaretos'a göre imparator Giorgi (1260-1280) hükümdarlığının 14. yılında yani 1280 yılında Toreison dağında Türkmenlere tutsak düşmüştür. Bu dağın Trabzon'un batı veya güney batısında olduğu konusunda bilgi sahibi olmadığı ifade edilmektedir. 1297 yılında Türklerin Ünye yöresini ellerine geçirdiklerini ve Trabzon'un büyük bir baskı altına alındığını söylenmektedir (Sümer, 1992b: 36). Sinop'un fethedilmesi aynı zamanda Trabzon Rum Devleti'nin başında bulunan Alexios'un otoritesini de zayıflatmış ve Sinop'un kaybedilmesi Trabzon Rumlarının batıyla olan ilişkisinin kesilmesini de sağlamıştır. Selçuklular bu suretle Kelkit havzasında mutlak hâkimiyet kurmak için Sinop ve Samsun gibi liman kentlerini de ele geçirmiştir (Aslan, 2018: 123). 1380'de imparatorun Harşit vadisinde toplanan Çepniler üzerine bir sefer yapma ihtiyacı duyması, bölgedeki Türkmen faaliyet alanlarının coğrafi yayılımı hakkında önemli bir bilgi sağlar. İmparator Bedrama kalesi civarından Kürtün-Suma kalesi yollarını güvenlik altına almak için Çepnilerle büyük mücadeleler yapmıştır (Emecen, 2010: 40).

Çepniler XIV. yüzyılın başlarında artık Giresun sahillerinde görünmeye başlamış ve Türk beylerinden Küçük Ağa (Kuşdoğan) komutasında bölgeyi ele geçirmişlerdir. 1301 yılında Sinop-Giresun arasındaki sahil hattı artık Çepniler tarafından idare edilmeye başlanmıştır (Küçük, 2014: 88). 1461 yılında Osmanlılar Trabzon ve havalisine geldiklerinde Kürtün-Dereli-Giresun-Tirebolu-Eynesil arasında yer alan geniş kırsal kesim Çepni beylerinin ellerinde bulunuyordu (Sümer, 1992a: 44). Ordu-Bayramlı yöresine ait 1455 tarihli tahrir kayıtlarından da Trabzon Rum Devleti'nin batı sınırının Giresun şehrinin hemen batısında yer alan Batlama deresine kadar olduğu anlaşılmaktadır. Tirebolu, Görele kalelerinin ardında kalan geniş dağlık alanda Komnenosların hemen hiçbir etkilerinin kalmadığı görülmektedir (Emecen, 2010: 41).

Osmanlı Devleti'nin ilk devirlerinde, batıya doğru olan yerleşmede, birçok köylere isimlerini veren, boş ve ıssız yerlerde yerleşip oraları imar ve iskân eden dervişler ve onların faaliyet merkezi olan zaviyeler kendiliğinden bir Kolonizasyon ve iskân hareketini temsil ediyordu (Orhonlu, 1987: 29).

Helenistik dönemde Anadolu'da tarımın genellikle kenar bölgelerde, hayvancılığın daha ziyade iç bölgelerde yapıldığı, tarım ekonomisinin gelişmesini sürdürdüğü ifade edilmektedir. Karadeniz Bölümü'nde sahilde yaşayanlar, dar olan kıyı şeridinin çoğunu işlemiştir (Zaman, 2007: 242-243). Doğu Karadeniz bölgesinde Türk yayılması karşısında Trabzon'u başarıyla savunan Hristiyan idareciler, dağlık bölgelerde göçebe Türkmenlere karşı mücadele ederken büyük sıkıntı yaşamıştır. Hristiyan ahali özellikle yaz döneminde beşyüz kilometreyi bulan bir hat boyunca otlakların Türkmenlerin elinde bulunması nedeniyle zor duruma düştüler (Tellioglu, 2004: 117). Çepniler sahile bir başka koldan gelerek bölgeye hâkimiyet kurmuşlardır. Karadeniz dağlarından sahile doğru süren göç kısa zamanda Harşit deresine kadar ulaşarak bölgenin hâkimiyetini Türklere geçirmiştir (Küçük, 2014: 76). Türklerin bölgeye yerleşmesinden önce bu bölgede yaşayan insanların yaylacılık

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

gibi bir faaliyetin içerisinde olduklarına dair tarihî kaynaklarda herhangi bir bilgi mevcut değildir. Yaylalarda Türklere ait izlere yöredeki oba, yayla ve diğer coğrafi yerlere verilen adlardan görmek mümkündür (Zaman, 2007: 250).

Yayla ve Yaylacılık Kavramları

Ot sağlamak amacıyla, sürülerin dağ sıralarındaki yamaç ve düzlüklere yayılmasından “yaylak” veya “yayla” teriminin türetildiği yazılmaktadır. Yayla Türkçe bir sözcük olup, eskiden yaz anlamına gelen “yay” ve ilkbahar karşılığı da “yaz” sözcüğü kullanılırdı. Hayvanların otlatılması amacıyla aralıklı şekilde dağıtılabilirdikleri yerlere “yayla” denilmektedir. Türkçede kullanılan “yaymak”, “yazlak” ve “yayla” sözcüklerinin genel olarak ifade ettiği anlam aynıdır (Emiroğlu, 1977: 16). Giresun ve çevresinde sürdürülen yaylacılık faaliyetleri zaman ve mekân arasındaki ilişkiler üzerinden değerlendirilmelidir. Burada her türlü faaliyetin bir zamanı ve uygulandığı bir mekânı vardır. Yaylaya çıkıştan tekrar köylere dönüşe kadar geçen zamandan; köylerden tekrar yaylaya çıkışa kadar geçen süreler hep birbirine bağlı faaliyetler yumağı ile örülüdür. Özellikle Nisan-Ekim ayları arasındaki yaylacılık ile Kasım-Mart ayları arasındaki kışlak/köylerdeki uygulamalar birbirinin tamamlayıcısı gibidir.

Yayla, yerleşme coğrafyası terimi olarak çoğu kez geçici bir yerleşme yeri anlatılır. Yaylalar yaz mevsiminde en sıcak aylarda çıkılan ve geçici olarak yerleşik hale getirilen mahallerdir. Yaylalar genellikle geçici bir yerleşme yeri olmaları yanında, insanların bir süre ekonomik faaliyetlerde buldukları yerlerdir. Yaylalar, göçebelerin, yarı göçebelerin, yaylacı ve yarı yaylacıların geçim alanları olmalarından başka, kasaba ve kent halkının da, çeşitli yönlerden ilgilendikleri alanlardır (Emiroğlu, 1977: 17). Türkiye mezraaları üzerine çok sayıda araştırma yapılmış olduğu halde, bunlar henüz, yöresel temel karşılaştırmalar yapılabilecek sıklık ve sayıda değildir. Konuyla ilgili daha çok araştırma yapılmalıdır. Örneğin hemen her araştırmacı, mezraa terimini; ziraat yapılan=ekilen dikilen arazi diye tanımlarsa da, bunlar arasında hayvancılığı ziraatten saymayan; ancak, sadece hayvan yetiştiriciliği ile uğraşıldığı halde, mezraayı yine ekilen yer olarak kabul eden araştırmacılara rastlanmaktadır. Bazı mezraalarda, sadece ekin ekilirken, bazılarında da, odun ve çayır elde edilmesi temel işlev olarak göze çarpar (Doğanay ve Coşkun,2014:3).

Mera'yı bu kadar geniş bir kavram niteliğinde ele almanın bazen kavram karışıklığı doğurabileceği akla gelebilir. Örneğin, kurak ve yarı kurak bölgelerde bilimsel olmamakla beraber, ülkemiz koşulları için geçerli “Kır”, “Kıraç”, “Kırsal” deyimleri “Mera” kapsamı içine girebildiği gibi ayrı ayrı anlam da taşır. “Kır” da daha çok, içinde merası da bulunan geniş tarım arazileri anlamı vardır. “Kır”ın bir tamlaması olan “Bozkır”, “Steppe” in Türkçe karşılığı olup, yarı kurak bölgelerdeki doğal meraların en iyi örneğidir. “Kıraç” aynı anlamda, kurak ve doğal bitki örtüsü seyrek, ürün verimi düşük olan yerler için kullanılır; “Kırsal” ise “Urban”ın tersine seyrek yerleşim alanlarını da içine alan, tarıma yönelik faaliyetlerin olduğu yerlerdir (Uluocak, 1975:150).

Türk Kültüründe Yayla ve Yaylacılık

Türk kültürünün önemli ilham kaynakları arasında yayla ve yaylacılık faaliyetlerini saymak sağlıklı bir tespit olur. Türk insanı ömrünün önemli bir kısmını hayvanlarını otlattığı yaylalarda geçirmekte ve buraları mesken tutmaktadır. Yaylalarda her türlü ihtiyacın karşılanabilmesi için gerekli şartlar oluşturulmuş, özellikle hayvan satım merkezleri olan pazarlar, cami, misafirhane gibi sosyal tesisler de ihdas edilmiştir. Bunun yanında yayla yerleşimleri geleneksel bilginin gereği olarak daha önceden tespit edilmiş ve ihtiyaçlara cevap verecek yerlere kurulmuştur. Yayladaki obaların kurulacağı yerler geleneksel bilgilerin ışığında sulak, güneş alan, ulaşımı kolay, hayvan barınaklarının kolay kurulabileceği, rüzgâr ve kar fırtınasından korunaklı yerlere kurulmaktadır.

Türk topluluklarında yaylak ve kışlak gibi ortak alanların ve toplumsal yapıların oluşmasıyla birlikte Avrasya'nın coğrafi koşullarına bağlı olarak iki çeşit topluluk ön plana çıkmaya başladı. Birincisi uzun mevsimlik göçler yapan gruplar diğeri ise kısmen çiftçi olup yarı göçebe topluluklardır. Göçler yabancıların bahsettiği gibi gelişigüzel yapılmıyordu (Gökçe, 2018: 17). Orta Asya'da binlerce çadır olarak dolaşan Oğuz Türkleri Anadolu'ya

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

geldikten sonra coğrafyanın onları kısıtlaması nedeniyle sürekli daha küçük gruplara ayrılmış ve dikey hareketiyle yaşamlarını sürdürmeye çalışmışlardır (Çetin ve Yılmaz, 2014: 31). Konargöçer hayatta yaylak ve kışlak kadar önemli bir diğer kavram ise göçtür. Bozkırda göçler yatay ve dikey olmak üzere iki tarz oluyordu. Yatay göçler daha geniş alanlarda gerçekleşiyordu. Düz bozkırlarda yaşayan konargöçerler yazlık alan için kuzeydeki daha uygun yerlere göç etmek zorundaydı. Dağlık alanlara yakın bölgelerde yaşayanlar ise daha kısa mesafeli göçlerle yaylalara ulaşıyorlardı bu göçler dikey bir hareketliliktir (Gökçe, 2018: 19).

Boylar ekonomik olarak hayvanlarına bağlı oldukları için, sürülerini besleyebilmek, kendi geleceklerinin de garantisini oluşturuyordu. Bu yüzden bölgedeki yaylak ve kışlakların hangi boya ait olduğu kesin çizgilerle bellidir. Belki bugün olduğu gibi sınırları bekleyen askeri birlikler mevcut değildi. Ancak belli bir dağ sırası ya da daha güçlü ihtimalle bir ırmak, otlaklar arasında sınır kabul edilirdi (Yılmaz ve Telci, 2010: 17). Yaylacılık faaliyetleri sanat, edebiyat, musiki için birer ana kaynak özelliğine de sahiptir. Göçerlerin hayatını anlatan ve onlar tarafından anlatılan birçok hatıra yaylacılık faaliyetlerinin doğru anlaşılması için kıymetli sayılmalıdır.

Yaylalardaki Meskenler

Bazı bölgelerde *göçer* olarak adlandırdığımız topluluklardan bir kısmı hem yaylak hem de kışlaklarda meskenler yapmışlardır. Özellikle yaylaklarda bulunan meskenlerin kışlakta bulunana meskenlerle kıyaslandığında daha iptidai olduğu anlaşılmaktadır (Yılmaz ve Telci, 2010: 22). Konutlar çoğunlukla tek katlı ve yan yana bir odalı ev ile ahır kısmından oluşmaktadır. Ahırın önünde çevrik, çevirme gibi isimler alan ağaç dallarından, dikenli çalılardan yapılan üstü açık ağıl bulunmaktadır. Ailenin sosyo-ekonomik yapısı, aile büyüklüğü, hayvan sayısı gibi faktörler konut eklentilerini ve büyüklüğünü etkilemektedir (Yürüdür, 2006: 256). Konutların yapılmasında kullanılan malzemeler de oldukça çeşitlidir. Yayla konutlarının yapılmasında en çok kullanılan malzeme taştır. Bunun dışında kerpiç ve ağaçla beraber çadır veya naylon kullanılarak yapılan konutlar da bulunmaktadır. Yeni konutlarda çoğunlukla tuğla ve kiremit kullanılmaktadır. Ancak bunların sayısı oldukça azdır. Çatılar ise çoğunlukla toprak damlardan oluşmaktadır (Yürüdür, 2006: 257). Yaylaların gerçek sahipleri olan hayvanların barınakları ise büyük çoğunlukla eski ve taştan yapılmış olan mekânlar olarak kullanılmaktadır. Diğer taraftan, son yıllarda ilkel usullerle yapılan binalardan çok betonarme evlerin yaylalardaki otlakları işgal ettikleri görülmektedir. Devlet tarafından alınan her türlü tedbire rağmen yaylalarda kaçak yapılaşmanın önüne geçilememektedir. Özellikle imar affi yasasının çıkmasından sonra Giresun yaylalarında kaçak yapılaşmanın arttığını ve hayvan otlaklarının ciddi zararlar gördüğünü ifade etmek gerekir.

Konar-göçer hayatın hâkim unsuru hayvancılıktır. Bu yüzden yaşam biçiminde esas unsurlardan biri hayvanları korumaktır. Hayvancılık aynı zamanda varlığın ve zenginliğin en önemli kaynaklarından. Böyle olunca bu yaşam biçiminde günlük hayatta öne çıkan unsurların başında hayvanlara otlak bulmak gelir (Gökşen, 2014: 220). Yaylaklarında ve kışlaklarında iptidai bile olsa devamlı meskenleri bulunan bu grupların, hem yaylada hem de kışlaklarında küçük çapta da olsa ziraatla uğraştıkları, en azından mevsime bağlı meyve, sebze yetiştirdikleri bilinmektedir (Halaçoğlu, 1988: 4). Bozkır denilince akla at gelmekle birlikte aslında konargöçer kültürde, Moğolların söylediği gibi, çobanların beş hayvanı vardır: Koyun, keçi, sığır, at, deve. Bunların en önemlileri koyun ve attır. Ancak ideal olanı ihtiyacı olan her hayvana sahip olmaktır. Bir aile ya da boy yaşamak ve nakliyat için ihtiyacı olan hayvanlara sahip olduğu zaman bozkırda hayatını rahat bir şekilde devam ettirebilir (Gökçe, 2018: 16). Doğanın çok da cömert davranmadığı Avrasya bozkırlarında; ama özellikle de güney Sibiryaya ve Moğolistan'da tarım yapılamaması, bu bölgeleri mesken edinmiş ve Türk kültürünün ilk maddi unsurlarını oluşturan boyların ekonomisini hayvancılıkla sınırlı kıldı (Yılmaz, Telci, 2010: 16). Bu bağlamda Giresun ve çevresinde de hayvancılık tarıma yeterince elverişli olmayan arazinin bir sonucudur.

Günümüzdeki oba-yayla yerleşmelerinin bulunduğu yamaçlar çoğunlukla güneş gören ve gün yerleridir. Coğrafi şartlarla ilişkili diye düşündüğümüz bu yer seçiminde, tarihi

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

bağlantıların da etkisi bulunmaktadır. Güneş olan yerler yerleşime uygun olup, eşyaların kurutulması ve don tehlikesinin ortadan kaldırılması için önemlidir (Zaman, 2007: 253). Yaylalar farklı iklim koşullarında ve yükseltide, benzer karakterde olmayan reliefler üzerinde kurulabilmektedir. Bu nedenle yaylaların kuruluşunda fiziksel etmenlerin doğrudan belirleyici etkilerinin bulunduğunu söylemek doğru olmaz. Burada ortaya çıkan gerçek, yaylaların kuruluşlarında en önemli etmenin, fiziksel koşullardan çok insan grubunun, özellikle kırsal yerleşmelere ek bir geçim alanı olabilme niteliği gösterebilmelerine bağlı olduğudur (Emiroğlu, 1977: 10).

Doğu Karadeniz Bölgesinde Yaylacılık

Doğu Karadeniz bölgesinin arazi yapısı engebeli ve dik vadilerden meydana geldiği için burada tarım faaliyetleri oldukça sınırlıdır. Sahile yakın yerlerde fındık, çay, mısır, çay gibi ürünlerin ekimi yapılmakta olup, ülkemizin çay ve mısır ihtiyacının önemli bir kısmı bu bölgeden sağlanmaktadır. Tarım yapılan sahil yerleşim birimlerinde aynı zamanda hayvancılık üretiminin de yapıldığı ve özellikle küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık üretiminin eski usullerle devam ettirildiği görülmektedir. Kış aylarında hayvanlar genellikle ahırlarda bakılmaktadır; havaların iyi olduğu günlerde de bahçelerde otlatılmaktadır. Bölgenin hayvancılık faaliyetlerinin merkezleri Nisan-Ekim ayları arasında hayvanların otlatılmak için götürüldükleri yaylalardır. Göçerler yayla faaliyetleri yüzyıllarca oluşan bilgi, beceri ve tecrübenin ışığında sürdürülmektedir.

Karadeniz bölgesinde, yaylacılar yazın kaldıkları mahalle *oba*, kışın oturdukları köylerine *Cenik* adını vermektedir. Bazı yörelerde yayla yanında otlak, yaylak, yazlak sözcüklerinin yayla ile eş anlamlı kullanıldığı anlaşılmaktadır (Emiroğlu, 1977: 18). Yaylalardaki obaların yerleşiminde aynı köyün göçerleri yanında, yakın köylerin de ortaklaşa obaları kullandıkları olur. Bunun yanında obalarda yakın akraba ailelerin obaları birlikte kullandıklarını sıkça görmek mümkündür. Bu durumun, güvenlik ve ortaklaşa işlerin daha kolay yapılabilmesi için gerekli olduğu ifade edilmektedir (Kuruca ve Ak, 2017: 436). Bölgedeki önemli yaylalardan biri de Karagöl yaylasıdır. Bu yaylaya Samsun, Tokat, Sivas, Ordu ve Giresun taraflarından gelen göçerler yaylacılık faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu yörede irili ufaklı yetmiş civarında oba bulunmaktadır. Giresun'un diğer yaylalarında beş yüz kadar oba göçerler tarafından kullanılmakta, bu obaların bazılarında nüfus oldukça azalmış ve sadece birkaç hane yaylacılık yapmaya devam etmektedir. Sayısı az olmakla beraber bazı obaların göçerler tarafından tamamen terk edildiğini ve buralardaki yaylacılık faaliyetlerinin sürdürülemediğini ifade etmek gerekir. Obaların kurulması ifade edildiği gibi, geleneksel uygulamalara göre olup, obalar aynı köyden gelenler tarafından ya da akrabalar tarafından kurulmaktadır. Karagöl Yaylası Obaları şunlardır: Armutluk, Ağasar, Atalan, Bardakalan, Bayramiç, Berçin, Beyalan, Bozattaşı, Çakil, Çalı, Çatalçam, Çaykara, Çukur, Demirci, Dere, Derecikalağıgüzleği, Dokuzgöz, Düz, Eğribel, Elmalı, Elvasan, Erobuza, Fındıcak, Gölyanı, Hacibel, Hacıçayırı, Hacıkazan, Havaltaş, Hızarderesi, İkidere, İnboyu, Kabataş, Kalaboynu, Kapıkaya, Karagöl, Kenger, Kırkbeği, Kızalağı, Kızılev, Konakyanı, Kovanlık, Koyuntepe, Körükdüzü, Kuşburnu, Mustafayalağı, Meşebeli, Murtaz, Naltaş, Orta, Pezük, Rızvan, Salakyatak, Saz, Semen, Semenceniği, Serpin, Seyit, Sulak, Tandır, Tandırgüzlesi, Yenice, Yörük, Yundalağı (Kuruca vd., 2014: 181).

Doğu Karadeniz kıyı dağları üzerinde yaygın olan dönemlik kırsal yerleşmeleri çok sayıda oba-yayla, mezra ve güzle yerleşmeleri oluşturur. Bu yerleşmeler genelde hayvancılık faaliyetine bağlı olarak ortaya çıkan bazen dağınık, çoğunlukla da gevşek veya toplu bir yerleşme şekline sahiptirler (Zaman, 2018: 329). Doğu Karadeniz dağlarının denize paralel olarak kısa mesafede yükselmesi bahardan itibaren karın yerden kalkmasında bir yavaşlama ve kademelenme meydana getirmektedir. Yaylacılık dönemi başladığında, sürüler köylerden ayrıldığında dağların yüksek kesimleri henüz karla kaplı durumdadır, böyle olunca da bir hamlede köylerden yaylalara ulaşmak söz konusu olamamaktadır. Bu durum insanları yaylacılık dönemi içinde değişik yükseltilerde durmaya, konaklamaya ve belirli sürelerle beklemeye zorlar. Bu zorlama yörede köylerden başka, mezraa aşağı ve yukarı yayla adlarıyla anılan diğer yerleşmelerin doğmasına yol açmıştır (Tunçel vd., 2004: 52).

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

Yaylacılık ve Göç

Çeşitli beşerî faaliyetlere sahne olan yaylalar, birer yerleşme yeri olmalarının yanında, kırsal nüfusun yayılma ve ek bir geçim alanı olabilme niteliğini taşımaktadırlar. Bir yerleşim yeri ve ekonomik faaliyet alanı olarak ele alındığında yayla, farklı yerleşmelerde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik yapıdaki grupların yılın belli döneminde çıktıkları ve orada beşerî ve ekonomik faaliyetlerde buldukları alan olarak tanımlanır (Emiroğlu, 1977: 9). Her yaylak alanı yaylacılık sahası değildir. Yaylak, yayla teriminin anlamını karşılamaz. Çünkü yaylak=mer'a (otlak alanları) anlamına gelir. Her otlak alanını yayla sayamayız. Gerçek anlamda yaylalar, ormanların doğal üst sınırları üzerindeki alanlardır (Çelik, 2014: 61). Devamlı kırsal yerleşme sahasından sonra, orman kuşağı içinde yer alan mezralar (yöre insanı tarafından mezere olarak adlandırılır); hayvancılık faaliyetinin yanı sıra az da olsa ekip-biçme faaliyetleri ile ürün elde etme ve kışlık yakacak odun ihtiyacının da büyük ölçüde sağlandığı yerleşmelerdir (Zaman, 2018: 331). Doğu Karadeniz'de yaylalarla ilişkisi olan bir geçici yerleşme şeklini de, daha ziyade bir güz yaylası niteliğinde olan ve *güzle* ya da *güzlek* olarak adlandırılan güz otlığı anlamını taşıyan yerleşmeler oluşturur. Bu yerleşmeler esas yayladan daha alçakta, devamlı yerleşme merkezine daha yakın, dolayısıyla yayladan daha ılımlı bir iklime sahip, kısmen ilkbaharda, genellikle sonbahar mevsiminde daha uzun süre kalınan bir yayladır (Zaman, 2007: 241). Doğu Karadeniz Dağları'nın kuzeye bakan yamaçları, denize dik olarak inen güney-kuzey doğrultulu akarsular tarafından dar ve derin bir şekilde yarılmış ve parçalanmış olup, engebeli bir yeryüzü şekline sahiptir. Bu topoğrafya üzerinde, yerleşme çekirdekleri sırt, vadi içi, yamaç ve tepe gibi morfolojik üniteler üzerine serpilmiştir (Zaman, 2018: 326).

Türkler, Orta Asya'daki yaşamlarında hayvancılık önemli bir yer tuttuğu için, hayvanlarını meşakkatsiz ve verimli bir şekilde otlatılabilmek üzere yazın otu bol, sulak olan yüksek rakımlı yaylalara ve kışın da mevsimin mutedil geçtiği kışlak yerlere göç ederlerdi. Geleneksel bu yaşam şekli Anadolu'ya göç eden Türkler tarafından devam ettirilmiştir. Fakat Orta Asya'daki benzer tarzdaki göçlerden, coğrafya ve farklılaşan kültürel yaşamdan dolayı zaman içinde elbette farklılıkları oluşmuştur (Baktıbek, 2016: 219; Köse, 2017: 909). Sürülere refakat eden erkek, kadın ve gençler yaylaya varıncaya kadar göç yollarında giyim ve kuşamda Çepni Türklerinin kültürünü yansıtan görüntülere sahip oluyorlardı. Kadınlar, yöresel peştamal, kuşak, hırka, püsküllü ve süslü başörtüleri, boyuna dolamalı boncuklar takıyorlar ve renkli ayakkabılar giyiyorlardı. Göç yolunda kadınlar üzerinde görülen geleneksel ve yöresel elbise ve aksesuarların, gündelik hayatın dışında özel günler için olduğu hemen anlaşılıyordu. Erkeklerin giysileri olağan ve rahat hareket etmeye yönelikti (Köse, 2017: 915). Yörede yaylaya ulaşmak için göç yollarına düşen Çepnilerde hayvanlar da süsleniyordu. Büyükbaş hayvanların başlarına renkli iplerden yapılan püsküller, boncuklu takılar ve bazı hayvanların sırtlarına süslü örtüler atılıyordu. Atların ve hafif yükleri taşıyan katırların da aynı şekilde süslandıkları görülüyordu. Özellikle atlara, nazar boncuklu ve güzel görünüme sahip boncuklardan oluşan süsler takılıyordu. Katırlar, büyükbaş hayvanların içinde olan yeni doğmuş dana ve bir-iki yaşlarındaki düveler, küçükbaş hayvanlar içindeki bazı koyun, koç ve tekeler de süsleniyordu (Köse, 2017: 915).

Kırgız göçebelerinin, hem de Anadolu Yörüklerinin yaylaya göçleri sırasında kadının rolünün ön plâna çıktığı görülür. Bir başka ifadeyle, her iki konar-göçer kavmin göç âdetleri arasında, güzel elbiseler giyinmiş güzel bir kızın süslü bir at üzerinde göçün başını çekmesi önemli bir ritüel olarak karşımıza çıkar. Kırgız göç gelenekleri arasında önemli bir yer tutan bu husus, Anadolu Yörükleri arasında da aynen geçerlidir (İsakov, 2016: 222). Kadınlar, çocuklar ve erkekler en güzel elbiselerini giyer, başta yaylada bulunmayan meyve, sebze gibi yayladakilere götürecekleri hediyeleri hazırlar, bunları sırt sepetlerine yerleştirirler. Tirebolu ve köylerinde *camadan* diye bilinen ve özellikle keçi ya da koyunyününden yapılan heybelere hazırlanan bu hediyeler yerleştirilir. Yaylaya giden bu göç kervanı sırtlarındaki sepet ve camadanları ile yürüyüşe başlarlar (Çelik, 2014: 66).

Konargöçer hayata dair uygulamalar bir tesadüf üzere değil insanların içinde bulunduğu doğal şartlara göre gelişmiş bir hayat tarzıdır. Yayla için yollara düşen sürülerin en bariz özelliği hayvanların boğazlarına takılan kelek, çan ve zillerdir. Bunların çıkardığı sesin karışımı ve şekli kulakları etkileyen bir melodiye sahipti. İstisnasız büyükbaş hayvanların

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

başlarında kelek ve çan vardı. Büyük keleklerin sesi çok çıkıyordu fakat ağırdı. Bunlar güçlü ve dinç hayvanların boğazlarına bağlanıyordu. Tekelere ve koçlara da büyük kelekler veya çanlar takılıyordu. Koyunlardan bazıları da zil taşıyordu. Sürüdeki koyun ve keçilerin sayısı çok fazla olduğu için hepsinde çan ve kelek takılı bulunmuyordu (Köse, 2017: 915).

Göçerlerin Kuzu Bakımı ve Çocuklar

Çobanlık, herkesin yapabileceği bir iş olmayıp geleneksel yöntemlerle büyükten küçüğe bilgi aktarımı ile öğrenilmektedir. Çobanlık bilgisi görüldüğü kadar kolay olmayıp içinde birçok uygulamayı barındırmaktadır. Çobanlar yaylalardaki meskenlerin seçiminde özel bir bilgiye sahip olup, nereye mesken kurulacağını geleneksel olarak öğrenmişlerdir. Hayvan barınakları ve bu barınakların bakımı yanında hayvansal ürünlerin işlenmesi ve pazarlarda satışa sunulması çobanlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Aça, 2018: 75-108). Çobanlar, dinamik eğitim süreçlerinde edindikleri bu birikimi kültürel miras (baba mirası) olarak kabullenmekte ve muhafaza etmeye çalışmaktadırlar. Teknik bilginin pratiğe dönüştürülmesi, üretim esaslı tüm meslekler için önemlidir. Ancak garsonluk veya apartman görevliliği gibi herhangi bir özel mesleki teknikler gerektirmeyen mesleklerde mesleğe katılımın bu türden geleneksel boyutlarıyla karşılaşmak mümkün değildir (Aça, 2018a: 96).

Göçer hayatın içinde birbirinden değerli, özel bilgi ve yetenek isteyen uygulamaların olduğunu ifade etmek gerekir. Bu özel işlerden bir tanesi de kuzu bakımındır ki, hayvancılık ve koyun üretimi açısından çok önemli bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Kuzuların doğumundan itibaren yaklaşık bir yıl boyunca özel bir bakıma tabi tutuldukları görülmektedir. Hatta kuzuların bu özel bakımı doğumundan önceki uygulamalar ile başladığı da söylenebilir. Koyunların koç katımı ile başlayan bu süreç kuzuların doğumu ile daha da belirgin hale gelmektedir. Çobanlar, koyunlarının ne zaman koça katılacağından koyunların ne zaman doğum yapacağına kendileri hesaplayarak ona karar verirler. Koç katımı çoğu yörede bir tören ile yapıldığı halde Giresun ve havalisinde bu tür törenler son yıllarda tamamen terk edilmiştir. Koyun, Türk insanının en önemli geçim kaynaklarından birisi olarak ifade edilmektedir. Bundan dolayı koyunun bakımı, beslenmesi, neslinin devamı ayrı bir özen istemektedir. Koyuna koç katımına ait birçok uygulamanın olduğunu bilmekteyiz. Özellikle sürünün devamını sağlamak için koçların özenle beslendiğini de ifade etmek gerekir. Çobanlar arasındaki sohbetlerin bir şekilde koçlara çıktığını da görmek mümkündür (Kuruca ve Ak, 2017: 438).

Doğan kuzuların bakımı özel ilgi isteyen bir iştir ve koyunlar daha koçlanmadan itibaren bu bakım işlemi başlatılmaktadır. Hamile koyunların (yörede gebe hayvanlar için *yüklü* kavramı kullanılır) bakımına ve beslenmesine daha fazla özen gösterilir. Hamile koyunlar, yaylalarda iyi ve besili otlaklarda yayıldıkları gibi aynı zamanda kışlaklarda “arpa, mısır” gibi yemler ile beslenirler. Çobanlar yanlarında taşıdıkları mısırı hamile koyunlara yedirirler. Göçerler koyunların ne zaman doğum yapması gerektiğine karar vererek, koyunların yaklaşık beş aylık hamilelik sonunda doğum yapmaları için hesaplama yaparlar. Çobanlar zamanı ve mevsimleri bir uzman olarak hayatlarına uygularlar ve neyin ne zaman ve nasıl yapılması gerektiğine karar verirler. Bu hesaplamalar ciddi bir bilgi birikimi ister ki, genel olarak bu bilgiler atadan babadan öğrenilen bilgiler olarak kabul edilmektedir. Koyunların çobanlar tarafından hesaplanan tarihlerde doğum yapması geleneksel bilgilerin hayata uygulandığını gördüğümüz en güzel örnek olarak gösterilebilir. Bu hesaplamanın sonucunda kuzuların ne zaman doğacağı ve bu doğum sonucunda nasıl beslenecekleri problemi belirleyicidir. Kışlaklarda havaların ısınmaya başlamış olması ve baharın ilk işaretlerinin yaşanıyor olması gerekir ki; bahçelerde kuzuların yiyebileceği taze otların çıkmış olsun.

Kuzu verimi, koyun yetiştiriciliğinde çok önemli bir özelliktir. Bir koyunun yıllık kuzu verimi, bir batında doğan kuzu sayısı ile kuzulama aralığına bağlıdır. Bu nedenle koyunculukta ikiz doğurma oranının artırılması yanında bir yılda birden fazla kuzulama imkânının sağlanmasına çalışılmaktadır. Koyunlarda ikiz doğurma özelliği diğer özelliklerde olduğu gibi ırklara göre, hatta bir ırkın çeşitli tiplerinde ve sürülerinde farklılıklar gösterir. İkiz doğurma özelliğinin genetik sınırlar içinde ortaya çıkabilmesi bakım ve besleme gibi çevre faktörleri ile yakından ilgilidir (Akçapınar vd., 1984:121).

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

Ülkemizde her yörenin yetiştirdiği koyun cinsleri farklılık gösterir ve bunu esas sebebi de arazini durumuna göre hayvan cinslerine gerek duyulmasıdır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yetiştirilen koyunlara “Çepni koyunu” adı verilmekte ve bu koyunlar yöredeki engebeli araziye uyum sağlamışlardır. Giresun ve havalisinde üretimi sürdürülen koyunlar *Karayaka* melezi olup yörede *karabaş*, *karagöz* adıyla anılması görüntüsüyle ilgili bir adlandırmadır. Karabaş ve karagöz adıyla anılması koyunların fiziki Bu koyunlar kamçı kuyruk koyun olup yetişkin bir koyun yaklaşık 25-30 kilo kadar gelmektedir. Yörede bu koyunlar *Çakrak koyunu* olarak da bilinmektedir. Bu koyunlar kamçı kuyruklu olup bölgenin arazi yapısına uyum sağlamıştır. Koçlar koyunlara göre biraz daha ağır olup yaklaşık 45-50 kilo kadar gelmektedir (Kuruca ve Ak, 2017: 432).

Kuzuların doğumu sonrası bu bakım işi daha bir özen ile devam ettirilir. Kuzular 15-20 gün kadar annelerinin sütüyle beslenerek ihtiyaçlarını karışarlar. Daha sonra kuzular annelerinden ayrı olarak taze otların olduğu bahçelerde otlatılmaya başlarlar. Bu otlama işi sabah erkenden ve kuşluk vakti içinde yapılır. Kuzular daha sonra sağımı yapılan koyunları emmek için ağillara getirilirler. Bu süre içinde koyun ve kuzular ayrı yerlerde barındırılırlar. Kuzuların köydeki ve yayladaki barınaklarına *kuzuluk* adı verilmekte olup buraya koyunlar alınmaz. Kuzuların koyunlardan ayrı yatırılmasının sebebi hem annelerini emmelerini hem de koyunların içinde ezilmelerini önlemektir. Koyunlar yaklaşık beş ay kadar süt vermekte ve bu süre içinde çobanlar hem kendi ihtiyacı olan sütü hem de kuzuların sütünü hiç eksik etmezler. Koyunlar günlük 300-400 gram kadar süt vermektedir ve yaklaşık beş ay kadar koyunların sağılması devam eder (KK:3). Köylerde kuzuların otlatma işini genellikle çocuklar yapmakta olup, günün yarısına kadar otlatma işi devam ettirilir. Çocukların kuzuları otlatması, göçerlerin hayatındaki iş bölümünün bir parçası olarak bilinmektedir. Çocuklar kuzuları otlatarak başladıkları çobanlık işine daha sonra koyunları otlatarak devam ederler. Çocuklar kuzu otlatırken bir nevi çobanlığa dair talimi yapmaktadır. Yaz aylarında çocuklar yaylalarda havaların iyi olduğu günlerde ailelerine yardım amacıyla çobanlık yaparlar. Çocuklar ile kuzular arasında ayrı bir bağın kurulduğunu ve bu bağın daha sonraki yıllarda da sürdürüğünü söylemek gerekir (KK:4).

Giresun ve havalisinde koyunlar yılda bir defa kuzu doğurmakta ve genellikle de kuzular tek olarak doğmaktadır. Koyunlar ikiz kuzu nadiren doğurmakta olup, bu kuzuların bakımında anne koyunun sütü yetmediği takdirde başka koyunlardan sağılan sütü çobanlar bu kuzulara biberonla emzirir. Diğer bir yöntem ise, kuzusu ölü doğan koyunlara bu ikiz kuzular çobanlar tarafından emzirtilmesidir. Ölen kuzunun postu başka bir kuzuya giydirilip yavrusu ölen koyuna verilir ve bu sayede koyun kuzuyu kendi kuzusu zanneder. Kuzuların koyunlara katılması bir kültür şöleni gibi her sabah tekrarlanır ve çok kısa bir sürede yüzlerce kuzu kendi annelerini bulurlar (KK:5).Kuzular 8-10 kiloya geldiğinde annesinden ayrılır ve kendi başına otlamaya başlar. Kuzular bir yaşına gelinceye kadar *toklu* ve *güveç* olarak adlandırılırlar. Kuzuların yünü çok değerlidir ve kuzular yaz başında kırkılırlar, bu sayede kuzuların yeni yünlerinin kış gelmeden çıkması da sağlanmış olur. Kuzu yünleri kırkıldığında 400-500 gram civarında gelmekte olup, genellikle çocuk yataklarında ve beşiklerde kullanılmaktadır (KK:1).

Kuzu yünü sağlık açısından da iyi geldiğine inanılır ve onun için değerli sayılır. Kuzuların soyunun devam etmesine dikkat edilir, çobanlar sürüdeki koyunların ve kuzuların hangi koçun soyundan geldiğini bilir. Çobanlar bu sayede sürüsünün sağlıklı sürdürülmesi için damızlık bırakacağı kuzuların kimin yavrusu olduğunu bilir ve onun devamına dikkat eder (KK:6). Yaylalarda sürülerin birlikte otlaması münasebetiyle bazen başka sürüdeki koçların koyunları koçlandıkları ve bundan dolayı bilgi dışında kuzu olduğu görülür. Bu tür kuzular çobanların pek de istemedikleri aylarda doğmaktadır (KK:7). Yaylalarda koyunların oba yerleşimi içinde otlatılmamasına dikkat edilir. Zira konutların yakınlarındaki bu alanlar ineklere ayrılmıştır. İneklerin uzun mesafelere götürülmeleri çoğu zaman mümkün olmadığı için hayvanlar bu alanlarda otlayabilmektedir. Koyun sahipleri ve çobanlar bunu bildikleri için inek sahiplerinin mera haklarını gözetirler. Tamamen enformel nitelikli bu mutabakat sonucunda koyun sahipleri de uzun kış ayları süresince inek sahiplerinin kışlaklardaki bahçelerinde (findıklıklarında) hayvanlarını sorunsuzca otlatabilmektedirler (Aça, 2018a: 99).

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

Çobanlar başka sürülerin koçlarının sürülerine katılmamasına dikkat eder. Yaşlanan ve sürüden ayrılan koyunların yerine soyu bilinen kuzular alırlar. Son yıllarda koyunların sağılması işi oldukça meşakkatli olup bu işi yapacak kişi bulunamadığı için koyun sütü tamamen kuzulara bırakılmaktadır. Göçerler koyunları sağamadıklarını ve zorunlu olarak kuzuları emzirerek durumu kurtarmaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Yaylaya çıkarken kuzulara da küçük zil takılır ve koyunlar gibi kuzular da damga/boya ile işaretlenir. Kültür hayatımızda çocukların “kuzucuğum” diye sevilmesi tesadüf olmamalıdır (KK:1). Kuzu eti üretiminde hangi sistem uygulanırsa uygulansın esas olan kuzuların 50-60 güne kadar sütle ve kuzu yemi ile beslenmeleridir. Bundan sonra süttten kesmeden veya süttten keserek uygulanacak besi şekli kuzu etinin pazarlama biçimine bağlıdır. Kuzu eti üretiminde karlılık, koyunlardan fazla sayıda yavru elde edip onları kısa sürede kesim ağırlığına ulaştırmaya bağlıdır. Bunun için koyunlarda ikiz doğurma ve iyi süt verimi, kuzularda hızlı büyüme ve yüksek et verimi istenir (Akçapınar vd., 1984: 116).

Kadınların Konargöçer Hayata Etkileri

Türk göçlerinin sürdürülmesinde iktisadî, sosyal, kültürel, dini, ahlakî, sosyolojik, psikolojik birçok uygulamanın hayata geçirildiğini söylemek gerekir. Göçer bütün boy/aile bireylerini bünyesinde barındırdığı için bütün bireylerin göç sırasında görev tanımı yapılmıştır. Özellikle aile ocağının devamında ve canlı tutularak tüttürülmesinde kadınların üstlenmiş olduğu rol erkeklerden aşağı değildir. Yayla göçlerinin başlamasından önce kadınlar hazırlık çalışmalarını başlatırlar ve köylerde yayla yolunda ve yaylalarda ihtiyaç duyulacak her türlü eşyanın hazırlıklarını yaparlar. Hayvanların eşyaları tamir edilir ve ihtiyaç duyulan yeni eşyalar temin edilir.

Yayla göçlerinde kadınların yerinin ayrı olduğunu ve onların yaylalarda dirlik ve düzenin devam ettirilmesinde bilgi ve becerilerine ihtiyaç duyulduğunu görmek mümkündür (Pekin, 2013: 197). Göçebe çadırların içerisi; yemek, oturma ve yatma için kullanılırken, geleneksel yayla evleri diye nitelendirdiğimiz ve kelif, mağaza, kom, merze isimlerle anılan evlerin aşhane bölümü de bu amaçlar için kullanılmaktadır (Zaman, 2007: 253).

Doğu Karadeniz bölgesinde asırlardır sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin merkezinde kadınların olduğunu söylemek gerekir. Günlerce süren yayla yolculukları sırasında çadır kurulmasından, ocağın yakılmasına kadar bütün faaliyetlerin içinde kadınları görmek mümkündür. Yayla yürüyüşü sırasında ihtiyaç duyulan yiyeceklerin hazırlanması ve özellikle çobanların gıda ihtiyaçları kervan içindeki kadınlar sayesinde temin edilir. Kervandaki göçerlerin eşyalarının yıkanması, tamir edilmesi yine kadınların görevleri arasında görülmektedir. Bölgenin muhtelif yerlerinden başlayan yayla göçleri genellikle üç gün iki gece devam etmektedir. Bölgenin uzak yerlerinden Giresun yaylalarına gelen göçerlerin yayla yürüyüşleri daha uzun sürer ve ortalama yirmi-otuz gün kadar devam edebilir. Yöreye Bafra, Çarşamba, Erbaa, Karayaka, Koyulhisar yörelerinden göçerler gelip yaylacılık yapmaktadır (KK:4). Geçici yayla evlerine *köm* adının verildiğini ve bu evlerin genellikle taşlardan yapıldığını, hayvan ahırları ile birleşik yapıldığını söylemek gerekir. Yaylaların bağlı olduğu köylere *kıtır*, *kırtıl* adıyla bir miktar otlak parasının verildiği bilinmektedir (Pekin, 2013: 197). Köylerde sürdürülen ekonomik faaliyetlerin hayvancılığa oranla daha fazla gelir getirmesi, tarım dışı sektörlere yönelme ve büyük şehirlere göç, yaylalarda beslenen hayvan sayısını günden güne azaltmakta ve dolayısıyla yaylaya çıkan aile ve kişi sayısını düşürmekte hemen tüm yaylalarda terkedilmiş olan meskenlerde artış, nüfuslarında azalma ve nüfusun yaş gruplarında belirgin bir gruplaşma oluşturmaktadır (Tunçel vd., 2004: 5). Son yıllarda yaşanan göçer neticesinde çoban bulma konusunda sıkıntı yaşayan göçerler bunu Afgan ve Gürcü çobanları çalıştırmak suretiyle gidermeye çalışmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Yöredeki yaylacılık hayvancılığa dayalı bir hayat tarzıdır. Bu faaliyetin merkezinde yaylak ve kışlak olmak üzere iki yerleşim yeri vardır. Yaylak kışlak hayat tarzı veya yaylacılık faaliyetleri köy hayatının bir uzantısıdır. Bu hayat tarzının merkezinde yerleşim yeri olarak köy, topluluk olarak ise köylü bulunmaktadır. Yaşam tarzı olarak göçü seçen insanlar ve

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

topluluklar, psikolojilerini, doğadaki değişime, hayvanların ihtiyaçlarına göre ayarlamış ve bu ayarlamayı kendilerinden sonraki kuşaklara öğretmişlerdir. Yörede hayvancılığın ve ona bağlı yaylacılığın ortadan kalkması yöre insanının gündelik hayatını değiştirecek ve yaylacılık etrafında gelişen birçok kültür unsurlarının da yok olmasına yol açacaktır.

Giresun ve havalisinde sürdürülen yaylacılık hareketi Nisan ayı ile başlayıp Ekim ayı sonuna kadar devam etmekte, havaların iyi gitmesi halinde yayla dönüşü bir ay kadar ertelenebilmektedir. Göç zamanını hava şartları belirlemekte olup çobanlar yaylada açan *kardelen*, *vargit* ya da *çoban kovan* çiçeklerinin açtığını görünce yayladan gitme zamanının geldiğini anlamaktadırlar.

Doğu Karadeniz’de ve buna bağlı olarak Giresun ve havalisinde yaylacılık faaliyetleri bir geçim kaynağı olma özelliğini günümüzde de devam ettirmektedir. Buradaki ekonomik faaliyet büyük çaplı üretim olmayıp daha mütevazı ve *pazar yeri ekonomisi* kategorisinde değerlendirilebilecek bir ekonomik faaliyettir. Yaylacı ürettiği ürünü pazarda satmakta ve ürünün fiyatı alıcı ve satıcı arasında yapılan pazarlık ile belirlenmektedir. Yaylacılar kendi aile geçimini sağlamak üzere ve kendi namına emek yoğun çalışan kişilerdir. Bu durum *enformel istihdama* örnek teşkil etmektedir. Bu enformel kesimin ulusal ekonomiye yaptığı en önemli katkılarından birisi kent nüfusunun bazı temel ihtiyaçlarını karşılamasıdır. Yaylacılar kazançları düşük olmasına rağmen geçim kaynakları olan bu alanda çalışmaya devam ederler. Çünkü onlar için yaylacılık aynı zamanda bir hayat tarzıdır.

Bir hayat tarzı olan yaylacılık faaliyetinde aile üyelerinin hepsinin bir görevi ve rolü vardır. Çocuklar yaz aylarında ailelerinin yanında yaylalarda çobanlık yapmakta ve özellikle de kuzuların otlatılmasında yardım etmektedir. Bu durum çocukların hem küçük yaşlarda sorumluluk almalarını sağlamak hem de özgüvenlerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Çocukların çobanlığa ait eğitimleri kuzuların doğduğu köylerde başlar. Kadınlar yörede her işte olduğu gibi yaylacılık faaliyetlerinde de rol almakta ve hayvansal ürünlerin işlenmesini gerçekleştirmektedir. Bunun yanında yaylada kadınlar sebze üretimi, dastar ve ip dokuma, yünlerin yıkanması ve taranması gibi işleri de yapmaktadır. Erkekler ise başta hayvanların bakımı ve diğer işleri yapmaktadır. Yaylacıların işlerini birlikte yapmaları toplumsal ve aile içi dayanışmayı artırmaktadır. Diğer taraftan yaylacılık faaliyetleri doğa ve hayvan sevgisini de beraberinde getirmektedir. Yaylacı doğanın tahrip edilmesinin sonuçlarının kendisini ve hayvanlarını olumsuz etkileyeceğinin bilincindedir. Yayla, yaylacı için herhangi bir yer değildir. Onun yaşam alanı ve yaşantısının mekânıdır. Yaylacının yaylaya bu bakışı bir mekân veya yurt olarak yaylanın korunmasını ve sahiplenilmesini sağlamaktadır.

Bölgede hayvancılık merkezli yürütülen yaylacılık faaliyetleri yöre insanı için bir hayat tarzı olup yörede hayvancılığın bitmesi ilk önce bu hayat tarzını olumsuz etkileyecek ve bu hayat tarzı etrafında oluşan birçok kültür unsurlarının da kaybolmasına yol açacaktır. Yine hayvancılığın yörede bitmesi kendi geçimini sağlayan yaylacıların geçim sıkıntısı yaşamalarına ve şehirlere göç etmelerine sebep olacaktır. Konunun bu yönleri dikkate alındığında yöredeki hayvancılığın devamı için kamu otoritesi tarafından, yaylacılarla da istişare edilerek, daha kapsamlı teşvik projeleri hazırlanmalı ve yaylaların bir üretim sahası olması sağlanmalıdır. Ayrıca bu tür projeler bölgedeki işsizliğin ve yoksulluğun azalmasını sağlayacak olup hem yerel hem de ulusal ekonomiye katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- AÇA, Mustafa. (2018). Dağların Efendileri Doğu Karadeniz Hayvancılık ve Çobanlık Kültürü, Gece Kitaplığı, Ankara.
- AÇA, Mustafa. (2018a). “Doğu Karadeniz Hayvancıları ve Çobanları Arasında Geleneksel Meslek Hukukunun Temsilleri”, folklor/edebiyat, cilt:24, sayı:93, 2018/1, (93-103).
- AKÇAPINAR, Halil; İhsan Aydın; Ramazan Kadak, (1984). “Morkaraman Koyunlarının Erzurum’da Özel Bir İşletmede Kuzu ve Süt Verimleri”, A. Ü. Vet. Fak. Dergisi. 31 (1) : 114-127.
- ASLAN, İlhan. (2018). Ortaçağ’da Karadeniz ve Türkler, Post Yayınları, İstanbul.

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

- BARTOLD, V.V.(2014). Orta Asya Tarih ve Uygarlık, Çeviren. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul.
- ÇELİK, Ali. (2014). “Türk Kültüründe Yaylak Kışlak Geleneği ve Bunun Doğu Karadeniz Bölgesindeki Yansımaları”, Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu (6-7 Kasım 2014-Bilecik), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik. (57-72).
- DOĞANAY, Hayati; Ogün Coşkun (2014). “Mezraa Yerleşmeleriyle İlgili Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, Doğu Coğrafya Dergisi, S.29, (1-28).
- EMECEN, Feridun M. (2010). Doğu Karadeniz’de Bir Vadi Boyu Yerleşmesi Ağasar Vadisi: Şalpazarı-Beşikdüzü, Serander Yayınları, Trabzon.
- EMİROĞLU, Mecdi. (1977). Bolu’da Yaylalar ve Yaylacılık. Ankara Üniversitesi D.T.C.F, Yay. No: 272, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- GÖKÇE, Mustafa. (2018). “Konargöçer Türk Kültürünün Kökenleri”, Altaylardan Toroslara Konargöçer Türkler, Editör Mustafa Gökçe-Eren Fehmi Eroğlu, Muğla Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla.
- GÖKŞEN, Cengiz. (2014). “Osmaniye ve Çevresinde Yaylacılık”, Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu (6-7 Kasım 2014-Bilecik), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik, (215-236).
- HALAÇOĞLU, Yusuf. (1988). XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Ankara.
- İNAN, Kenan. (2003). “Trabzon’un Osmanlılar Tarafından Fethi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 14 Yıl : /1 (71-84).
- İNCE, Fatma. (2018). “Doğu Karadeniz Bölgesinin Bugünkü Demografik Yapısının Ortaya Çıkmasını Sağlayan 2 Göç Hareketi: Çepni ve Kıpçak Göçleri”, Ortaçağ Araştırmaları Dergisi Aralık 2018 Cilt:1 Sayı: 1, (92-100).
- İSAKOV, Baktıbek. (2016). “Geleneksel Yayla Göçü: XX. Yüzyılın Başındaki Kırgız ve Anadolu Konar Göçerleri Örneği”, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.5, S.1, (214 – 228).
- KİNG, Charles. (2015). Karadeniz, Çeviren. Zülal Kılıç, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- KÖSE, Osman; Türkmen Törel. (2017). “Kürtün’de Çepni Türkmenleri ve Geleneksel Yayla Göçleri”, Geçmişten Günümüze Göç II; Canik Belediyesi Kültür Yayınları, (905-922).
- KURUCA, Nazım; Hüseyin Kara, Fatma Emiroğlu Aydın. (2014). “Giresun’da Yaylacılık Faaliyetlerinin İktisadi, Sosyal ve Kültürel Hayata etkileri”, Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu (6-7 Kasım 2014-Bilecik), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik. (161-184).
- KURUCA, Nazım, Muammer Ak. (2017).” Beşyüz Yıldır Süren Göçün Son Temsilcileri: Karayaka Göçerleri”, Route Educational and Social Science Journal Volume 4(7), December 2017, ss. 430-448.
- KÜÇÜK, Abanoz. (2014). Giresun Çepnileri Tarih-Halk Edebiyatı-Halkbilimi, Gece Kitaplığı, Balıkesir.
- ORHONLU, Cengiz. (1987). Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskânı, Eren Yayınları, İstanbul.
- PEKİN, Süleyman.(2013). Harşit Havzasında Çepniler, Berikan Yayınları. Ankara.
- SÜMER, Faruk. (1992). Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı-Destanları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- SÜMER, Faruk. (1992a). Çepniler, Anadolu’nun Bir Türk Yurdu Halinde Gelmesinde Önemli Rol Oynayan Oğuz Boyu, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- SÜMER, Faruk. (1992b). Tirebolu Tarihi, Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, İstanbul.
- ŞAHİN, Halil İbrahim. (2013). Çepniler Tarih İnanış ve Halkbilimi, Altınpost Yayınevi, Ankara.
- ŞEVKET, Şakir. (2013). Trabzon Tarihi, Haz. İsmail Hacıfettahoğlu, Kurtuba Kitap, İstanbul.
- TELLİOĞLU, İbrahim. (2004). Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz’de Türkler, Serander Yayınları, Trabzon.
- TELLİOĞLU, İbrahim. (2105). Tarih Boyunca Karadeniz, Serander Yayınları, Trabzon.
- TUNÇEL, Harun, Gürcan Gürgen, İhsan Çiçek, A. Fuat Doğu. (2004). “Doğu Karadeniz Dağlarında Yaylacılık”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Elazığ, Cilt: 14, Sayı: 2, (49-66).

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

- ULUOCAK, Nihat. (1975). “Mera ve Mera Amenajmanı İle İlgili Kavramlar ve Bazı Özel Terimler”, İÜ. Orman Fakültesi Dergisi, Cilt. XXV, Sayı.1,(147-168).
- YILMAZ, Anıl; Cahit Telci. (2010). “Türk Kültür terminolojisinde Göç Kavramı Üzerine”, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt. 7, Sayı.2. Ankara.(14-33).
- YÜRÜDÜR, Eren. (2006). “Yakın Mesafeli Yaylacılık Faaliyetlerine Bir Örnek: Yaylacık Dağı (Tokat)’nda Yaylacılık”, Doğu Coğrafya Dergisi 16, (247-272).
- ZAMAN, Mehmet. (2007). Doğu Karadeniz Kıyı Dağları’nda Yaylalar ve Yaylacılık, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum.
- ZAMAN, Mehmet. (2018). “Doğu Karadeniz Bölümü Sahil Yöresindeki Kırsal Yerleşmeler ve Özellikleri”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Mart 2018 22(1): 323-346.

Kaynak Kişiler

- KK:1: Mızrap Kuruca, Tirebolu/Giresun, (yaylacı) (12 Kasım 2017 tarihinde 90 yaşında vefat etti)
- KK:2: Emine Akin, Giresun, 84 yaşında, (ev hanımı)
- KK:3: Hüsniye Kılıç, Giresun/Bulancağ, 85 yaşında (yaylacı)
- KK:4: Ziya Akgül, Tokat/Erbaa, 86 yaşında (yaylacı)
- KK:5: Kadem Özdemir, Giresun/Dereli, 50 yaşında (emekli)
- KK:6: Naziye Kasap, Giresun/Bulancağ, 72 yaşında (yaylacı)
- KK:7: Safi Kasap, Giresun/Bulancağ, 70 yaşında (emekli)

Fotoğraf I-II: Karayaka ve Eğribel Yaylasında

Yaz Aylarında Çobanlık Yapan Çocuklar

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU

DİL – TARİH – COĞRAFYA

Fotoğraf III-IV : Eğribel ve Karagöl Yaylalarında Çobanlarımız

Fotoğraf V-VI : Karayaka Obası

